

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ vol. 2

Στο προηγούμενο τεύχος, το οποίο κυκλοφόρησε στις αρχές Απρίλη 2020 μεσούσης της απαγόρευσης κυκλοφορίας, δηλαδή καθόσον βρισκόταν σε πλήρη ανάπτυξη η πρωτοφανής τρομο-υγιεινιστική εκστρατεία των κέντρων της καπιταλιστικής δημαγωγίας, επιχειρήσαμε να κάνουμε κάτι φαινομενικά απλό, αλλά ουσιαστικά δύσκολο: να στρέψουμε το βλέμμα της κριτικής ανάγνωσης της πραγματικότητας απ' όπου έδειχνε επίμονα το κρατικό δάχτυλο, κωφαίνοντας εσκεμμένα στις προσαγές του φόβου και της διανοητικής παράλυσης και αναζητώντας οδοδείκτες για μια *prima vista* ανάλυση της συγκυρίας, προσανατολισμένη κατά το δυνατόν στα συμφέροντα της εργατικής τάξης. Γι' αυτό επιλέξαμε μια «ανορθόδοξη» εκ πρώτης μέθοδο προσέγγιση, η οποία εστίαζε όχι στο «τι πραγματικά συμβαίνει», αλλά στο «ποιος ωφελείται». Κοντολογίς, υπαινιχθήκαμε την καπιταλιστική χρησιμότητα -και άρα την ιστορική αναγκαιότητα- ενός τέτοιας εμβέλειας παγκόσμιου *συμβάντος-σοκ*, όπως η πανδημία CoViD-19, ώστε η καπιταλιστική εξέλιξη να δεχτεί την αναγκαία εκείνη ώθηση για να μπει με όρους πρωτοφανούς έντασης στο περιβάλλον ενός παγκόσμιου ενδοκαπιταλιστικού πολέμου, ο οποίος διεξάγεται σε συνθήκες παρατεταμένης καπιταλιστικής κρίσης.

Δύο μήνες μετά κι ενόσω γίνεται ολοένα και πιο ξεκάθαρο ότι όσο η «πανδημία» υποχωρεί (αν και είναι βέβαιο ότι θα «επιστρέψει» στο μέλλον κατά το δοκούν των κρατικών και καπιταλιστικών αναγκών), τόσο οι συνέπειες της καπιταλιστικής κρίσης θα βαθαίνουν, οδηγώντας όλο και περισσότερες ζωές εργατών και εργατριών παγκόσμια σε αδιέξοδο, συνεχίζουμε να ξετυλίγουμε το νήμα της ανάλυσης από εκεί ακριβώς που το αφήσαμε στο προηγούμενο τεύχος. Για τις ανάγκες αυτού του κειμένου, το οποίο δεν φέρει, ασφαλώς, αξιώσεις προνομιακής αντίληψης της πραγματικότητας παρά θέλει να συμμετάσχει στον ευρύτερο κινηματικό «διάλογο», θα επιμείνουμε σε μερικές «ειδικές» όψεις της συγκυρίας, οι οποίες κατά την γνώμη μας σκιαγραφούν την πολιτική μορφή της παρούσας κρίσης.

Ειδικότερα, στις γραμμές που ακολουθούν θα υποστηρίξουμε¹ ότι το έτος 2020 αποτελεί για τον καπιταλισμό παγκόσμια έναν ιστορικό κόμβο «συνάντησης» τεσσάρων επιμέρους κρίσεων, οι οποίες έχουν την δική τους ιστορικότητα και τα ειδικά χαρακτηριστικά

¹ 1. Τις βασικές γραμμές του σχεδίου της ανάλυσης εμπνευστήκαμε από το Salar Mohandesi, *Crisis of a new type* (13-5-2020), Διαθέσιμο στο viewpointmag.com.

των οποίων συναρθρώνονται σε μία και ενιαία πρωτοφανή κατάσταση για τον ιστορικό καπιταλισμό. Η πρώτη κρίση δεν αποτελεί παρά συνέχεια της κρίσης του 2008, η οποία αποπροσανατολιστικά ονομάστηκε «χρηματοπιστωτική» ή «κρίση χρέους», ενώ στην πραγματικότητα ήταν (και συνεχίζει να είναι) κρίση υπερσυσσώρευσης εμπορευμάτων. Η δεύτερη κρίση αφορά αυτό που κωδικά ονομάζεται «κρίση της ταξικής σχέσης» ή «κρίση αναπαραγωγής της σχέσης-κεφάλαιο» και άπτεται της «φυγής» της παγκόσμιας οικονομίας προς την χρηματοπιστωτική σφαίρα. Η τρίτη κρίση κατάγεται από τις αντινομίες του παγκόσμιου συστήματος καταμερισμού της εργασίας και της παραγωγής, κωδικοποιείται υπό τον όρο «κρίση της παγκοσμιοποίησης» και αποκαλύπτει βαθμιαία έναν νέο πολιτικό ρόλο της μορφής «κράτος» στην εξασφάλιση της συνέχισης της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η τέταρτη και τελευταία κρίση έχει να κάνει με τις εν εξελίξει γεωπολιτικές προκείμενες της παγκόσμιας κατανομής ισχύος και αφορά το «φθινόπωρο της αμερικάνικης ηγεμονίας» και την ανάδυση ενός ασιατικού ηγεμονικού πόλου, της Κίνας προεξάρχουσας, στο γεωπολιτικό προσκήνιο.

ΚΡΙΣΗ ΥΠΕΡΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και το τελευταίο κύμα καπιταλιστικής κρίσης, η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε διαρκή ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει καταρχήν αυξημένη παραγωγή εμπορευμάτων, η οποία σε συνδυασμό με τις ολοένα διευρυνόμενες υπερεθνικές δομές κυκλοφορίας των κεφαλαίων έχει οδηγήσει στην σε απόλυτα μεγέθη αύξηση του παγκόσμιου «πλούτου». Πρωταρχική αιτία αυτής της οικονομικής ανόδου είναι η αυξημένη παραγωγικότητα της ζωντανής εργασίας², η δυνατότητα δηλαδή της εργατικής τάξης παγκόσμια να παράγει περισσότερα (και ποιοτικότερα) εμπορεύματα (και υπηρεσίες) σε λιγότερο χρόνο απ' ότι πριν. Τα κολοσσιαία δημογραφικά μεγέθη πρωτοκλασάτων καπιταλιστικών κρατών όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ινδία κ.ά. σε συνδυασμό με την ευρεία μηχανοποίηση-αυτοματοποίηση της παραγωγής και την εντατικοποίηση της εργασίας είναι μερικές από τις βασικές αιτίες της αυξημένης παραγωγικότητας της εργασίας.

² 2. Για την αυξανόμενη ψαλίδα μεταξύ παραγωγικότητας της εργασίας και μισθών από το 1979 μέχρι σήμερα βλ. The productivity-pay gap, Economic Policy Institute (updated July 2019), Διαθέσιμο στο epi.org.

Αυτή η ανοδική τροχιά, όμως, δεν προχωράει ανεμπόδιστα καθώς έρχεται να συναντήσει μια παράλληλη παγκόσμια κάθοδο. Είναι η κάθοδος της συστηματικής μείωσης των μισθών και των ημερομισθίων παγκόσμια από την δεκαετία του 1970 μέχρι σήμερα. Παρά την αυξημένη παραγωγικότητα της εργασίας, λοιπόν, στο πορτοφόλι της πρωτοκοσμικής εργατικής τάξης εδώ και περίπου πέντε δεκαετίες μπαίνουν όλο και πιο χαμηλοί μισθοί³. Κι αυτή η υποτίμηση δεν είναι μόνο άμεση, αλλά και έμμεση. Δεν αφορά, δηλαδή, μόνο τον μισθό-ως-χρήμα (άμεσος μισθός), αλλά και τον μισθό-ως-μορφές-αναπαραγωγής (έμμεσος μισθός). Αυτό βέβαια από μόνο του δεν θα ήταν πρόβλημα για τα αφεντικά αν οι ολοένα πιο κουτσουρεμένοι μισθοί δεν σήμαιναν ολοένα πιο κουτσουρεμένη αγοραστική δύναμη των εργατών, δηλαδή ολοένα περισσότερα απούλητα εμπορεύματα για τους καπιταλιστές.

Αυτοί οι «σωροί» απούλητων εμπορευμάτων αποτελούν ένα αναγκαίο «περίσσειμα» για τα αφεντικά και τον κύκλο της καπιταλιστικής αξιοποίησης, το οποίο όμως δεν πηγαίνει μόνο του. Ακολουθείται από ένα άλλο «περίσσειμα»: αυτό των παραγωγικών δυνάμεων που τα έχουν δημιουργήσει, δηλαδή των εργατών και των δουλειών τους. Αν σήμερα, όπως ήταν αναμενόμενο, η ανεργία αναδεικνύεται εκ νέου παγκόσμια ως το υπ' αριθμόν ένα ζήτημα της κρίσης⁴, μια «πανδημία» παράλληλα σε μian άλλη, δεν είναι επειδή «η πανδημία έφερε τις επιχειρήσεις στα όριά τους»⁵ ούτε επειδή «τα ρομπότ θα αντικαταστήσουν του

3

³ 3. Αυτή η διαπίστωση αφορά πρώτιστα τις αναπτυγμένες οικονομίες της Δύσης. Η διαμόρφωση της τιμής της εργατικής δύναμης για την εργατική τάξη της Ασίας και της Αφρικής ακολούθησε μια διαφορετική πορεία μέσα σε αυτά τα χρόνια. Για την ελληνική περίπτωση ειδικά και την κεντρικότητα του αγώνα για τον μισθό βλ. την έγκαιρη και εύστοχη ανάλυση της εργατικής συνέλευσης «Πλάνο 30/900» ενδεικτικά στην μπροσούρα «Ο βασικός μισθός στον πάγκο του χασάπη» (Γενάρης 2012), Διαθέσιμο στο plano30900.gr

4

⁴ 4. Τα επίσημα στατιστικά μεγέθη για την ανεργία, τα οποία ως γνωστόν αποδίδουν μια μερική όψη της πραγματικής κατάστασης στην αγορά εργασίας, κάνουν λόγο για 33,3 εκ. ανέργους μόνο στις ΗΠΑ από το ξέσπασμα της κρίσης μέχρι σήμερα. Βλ. ενδεικτικά [US unemployment claims hit 33.3 million amid virus \(7-5-2020\)](http://bbc.com), Διαθέσιμο στο bbc.com. Για την ΕΕ οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου έχουν τα πρωτεία στους επίσημους δείκτες, με την ανεργία στην Ελλάδα για το 2021 να υπολογίζεται σε 19,9%, στην Ισπανία σε 18,9% και την Ιταλία σε 11,8%. Βλ. σχετ. [Daniel Clark, Unemployment rate forecasts in Europe 2020-2021 \(29-5-2020\)](http://statista.com), Διαθέσιμο στο statista.com. Για την Ασία βλ. σχετ. [David Hutt, Mass unemployment the new normal in SE Asia \(29-5-2020\)](http://asiatimes.com), Διαθέσιμο στο asiatimes.com, ενώ ειδικά για τα μεγάλα κύματα εσωτερικής μετανάστευσης στην Ινδία εξαιτίας της ανεργίας βλ. [Kiran Sharma, India's unemployment at record high amid tough COVID-19 lockdown \(8-5-2020\)](http://asia.nikkei.com), Διαθέσιμο στο asia.nikkei.com

5

⁵ 5. Αυτό ήταν το γενικό κλίμα των τοποθετήσεων μερικών ελλήνων καπιταλιστών που «επλήγησαν» από την αναγκαστική αναστολή λειτουργίας των επιχειρήσεών τους. Βλ. σχετ. ΑΠΕ-ΜΠΕ, Τι

εργαζόμενους»⁶. Είναι επειδή η κρίση είναι τελικά το *modus vivendi* του καπιταλισμού. Ή αλλιώς:

Στις κρίσεις ξεσπά μια κοινωνική επιδημία που σε κάθε άλλη εποχή θα φαινόταν παραλογισμός, η επιδημία της υπερπαραγωγής. Η κοινωνία ξαφνικά βρίσκεται πάλι πίσω σε κατάσταση στιγμιαίας βαρβαρότητας. Θα λεγε κανείς ότι ένας λιμός, ένας γενικός καταστροφικός πόλεμος της έκοψε όλα τα μέσα ύπαρξης. Η βιομηχανία, το εμπόριο, φαίνονται εκμηδενισμένα. Και γιατί; Γιατί η κοινωνία έχει πάρα πολύ πολιτισμό, πάρα πολλά μέσα ύπαρξης, πάρα πολλή βιομηχανία, πάρα πολύ εμπόριο.⁷

ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

Αν κάτι διακρίνει το Κεφάλαιο από ένα μάτσο χρήματα είναι η ιδιότητά του να επεκτείνεται: πρόκειται για χρήμα που γίνεται περισσότερο χρήμα, αξία που αυτοαξιοποιείται. Αν το Κεφάλαιο έχει κάποιο «πεπρωμένο» στον καπιταλιστικό κόσμο, αυτό είναι να «βγαίνει» από την παραγωγή έστω κατά τι μεγαλύτερο απ' ό,τι «μπαίνει». Κι επειδή, ως γνωστόν, τα χρήματα δεν αβγατίζουν μόνα τους, αυτό που παράγει νέα αξία για το Κεφάλαιο, είναι η εργατική δύναμη. Αυτός είναι ο αναπόδραστος ιστορικός ρόλος του Κεφαλαίου με την έννοια ότι αν δεν πληρούται, το Κεφάλαιο δεν έχει λόγο ύπαρξης στον καπιταλιστικό κόσμο. Αλλιώς:

μας δίδαξε η πανδημία: Έλληνες επιχειρηματίες μιλούν για το πως αναγκάστηκαν να προσαρμοστούν (9-5-2020), Διαθέσιμο στο fortunegreece.com.

6

⁶ Η αποκαλυπτική καταστροφολογία της λεγόμενης τεχνολογικής ανεργίας έχει ένα σκέλος αλήθειας κι ένα σκέλος αντεργατικής ιδεολογίας. Η ολοένα και πιο ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, της ρομποτικής και των αυτοματισμών ως αιχμές της 4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης προκαλούν συθέμελους τριγμούς στο οικοδόμημα της βιομηχανικής παραγωγής, ωθώντας την καπιταλιστική αναδιάρθρωση σε νέες ισορροπίες. Βλ. σχετ. Kana Inagaki, *Coronavirus will usher in the industrial robots* (13-5-2020), Διαθέσιμο στο ft.com. Για μια σφαιρική κριτική της «τεχνολογικής ανεργίας» από εργατική σκοπιά βλ. Rorre Margorp-Ziggy Stardust, *Η ένοπλη παρέλαση: ρομπότ, εργασία, ιδεολογία*, περ. *Cyborg* τευχ. 8, Φλεβάρης 2017, Διαθέσιμο στο sarajenomag.gr, καθώς επίσης το πάντα κλασικό George Caffentzis, *Γιατί οι μηχανές δεν μπορούν να δημιουργήσουν αξία*, Λέσχη Κατασκόπων του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα 2011.

7

⁷ Καρλ Μαρξ – Φρίντριχ Ένγκελς, *Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1994, σ. 32-33.

Το αποτέλεσμα της διαδικασίας της καπιταλιστικής παραγωγής δεν είναι μονάχα εμπορεύματα και υπεραξία· είναι η αναπαραγωγή της σχέσης αυτής καθεαυτήν. Κεφάλαιο και μισθωτή εργασία αποτελούν δυο εκφράσεις της ίδιας σχέσης.⁸⁸

Εδώ και μερικές δεκαετίες, σίγουρα όμως εντονότερα από το ξέσπασμα της κρίσης του 2008 και κατόπιν, εμφανίζονται όλο και μεγαλύτερες ποσότητες κεφαλαίων παγκόσμια, οι οποίες δεν επενδύονται στην παραγωγή για τον απλό λόγο ότι οι «αποδόσεις κέρδους» που έχουν είναι αρνητικές, δηλαδή οι καπιταλιστές γνωρίζουν ότι αν τα επενδύσουν δεν θα βγουν κερδισμένοι. Αντιθέτως, αυτά τα τεράστια κεφαλαιακά μεγέθη, μην έχοντας ασφαλές σημείο να τοποθετηθούν, στέκονται ακίνητα, «λιμνάζοντας» μέσα στις χρηματοπιστωτικές αποθήκες, καθότι το Κεφάλαιο είναι σαν την κινούμενη πέτρα: αν δεν κυλάει, χορταριάζει. Αντί λοιπόν το Κεφάλαιο να δώσει ώθηση στην πολύβη «καπιταλιστική ανάπτυξη», δηλαδή να αγοράσει πρώτες ύλες, εργασία κ.λπ., αναπαράγοντας με αυτόν τον τρόπο την ταξική σχέση, καταλαμβάνει έναν ασφαλή χώρο στην χρηματοπιστωτική σφαίρα πληρώνοντας μάλιστα και «νοίκι» γι' αυτόν. Πρόκειται για τα περίφημα «ασφαλή» κρατικά ομόλογα με αρνητικά επιτόκια.⁹⁹

Αντί, λοιπόν, να κινεί την καπιταλιστική παραγωγή, πραγματώνοντας έναν από τους «σιδερένιους νόμους» της καπιταλιστικής εξέλιξης, ένα σημαντικό τμήμα του κεφαλαίου έχει εξοβελιστεί στην σφαίρα του χρηματοπιστωτισμού, προσδοκώντας την επ' άπειρον εκπλήρωση των προφητειών ότι «το χρήμα γεννάει χρήμα». Όμως αυτή η αντινομία είναι τόσο δομική για την καπιταλιστική οικονομία που την έχει φέρει εκ νέου σε ένα οριακό σημείο κρίσης.

ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Καθώς οι βεβαιότητες του παλιού κόσμου καταρρέουν η μία μετά την άλλη σαν τραπουλόχαρτα, η εμβληματικότερη μεταξύ αυτών είναι η μέχρι πρότινος κραταιά πεποίθηση

8

⁸⁸ 8. K. Marx, *Manuscripts*. New York City 1988, International Publishers, p. 113-5. (Σε δική μας μετάφραση)

9

⁹⁹ 9. Τα ομόλογα αρνητικών επιδόσεων, δηλαδή τίτλοι που κατά τον χρόνο έκδοσης αξίζουν περισσότερα απ' ό τι κατά τον χρόνο λήξης, είναι μια «μαύρη τρύπα» στον πυρήνα της παγκόσμιας οικονομίας. Υπ' αυτήν την έννοια ένας σημαντικός νόμος της χρηματοοικονομικής λογικής -εάν κάποιος δανείζει χρήματα για κάποιο χρονικό διάστημα, τότε θα έχει και υψηλότερες αποδόσεις- δεν ισχύει πλέον. Βλ. σχετ. Negative interest rates are a tool, not a gift (21-5-2020), Διαθέσιμο στο ft.com.

των απολογητών του συστήματος περί του *πρωτείου της Οικονομίας έναντι της Πολιτικής* ή αλλιώς περί του *Εμπορίου που αντικαθιστά τον Πόλεμο*. Παρότι η παγκόσμια οικονομία είχε νοσήσει από deglobalisation πολύ πριν την «πανδημία»¹⁰, αυτή η τελευταία λειτουργεί σαν μοναδικός καταλύτης για την άρση και των τελευταίων επιφυλάξεων¹¹ των κρατικών καπιταλισμών περί της αναγκαιότητας μιας νέας, ισχυρής και προστατευτικής λειτουργίας του Κράτους-Εγγυητή ως ανάχωμα στην επέλαση των επιπτώσεων της κρίσης. Τα θηριώδη πακέτα στήριξης των εθνικών οικονομιών που εφαρμόζονται από καπιταλιστικά κράτη πρώτης γραμμής¹², οι κρατικές πολιτικές «διάσωσης» νευραλγικών τομέων της εκάστοτε εθνικής οικονομίας¹³, η επίταση του διακρατικού εμπορικού πολέμου με την μορφή «ορθόδοξων» αλλά και «ανορθόδοξων» δασμών¹⁴, οι τριγμοί που ολοένα και εντονότερα εμφανίζονται σε υπερεθνικά μορφώματα¹⁵ και οι διάσπαρτες εξαγγελίες περί σχεδίων εθνικής παραγωγικής ανασυγκρότησης που στοχεύουν στην «ασφάλεια»¹⁶ παρά στην «ελεύθερη κυκλοφορία» είναι μερικές μόνο από τις όψεις του κόσμου που αλλάζει.

10

¹⁰ 10. Για τις αποσταθεροποιητικές τάσεις στο παγκόσμιο εμπόριο βλ. ενδεικτικά Alicia Garcia Herrero, *From globalization to deglobalisation: zooming into trade* (3-2-2020), ενώ για την ευρωπαϊκή περίπτωση βλ. ειδικά Zsolt Darvas, *Resisting deglobalisation: the case of Europe* (4-2-2020). Αμφότερα διαθέσιμα στο bruegel.com

11

¹¹ 11. Για μια εν τάχει περιγραφή της κατάστασης σε ευρωπαϊκά κράτη και Τουρκία βλ. Ρουμπίνα Σπάθη, *Ο «ιός» του προστατευτισμού επιστρέφει*, εφημ. Καθημερινή (29-3-2020).

12

¹² 12. Σε περίπου 4,1 τρις δολάρια υπολογίζονται από την Αναπτυξιακή Τράπεζα της Ασίας τα πακέτα χρηματικής στήριξης των πληττόμενων καπιταλιστικών κλάδων. Βλ σχετ. *Coronavirus: global economy could take \$4.1 trillion hit, bank warns* (3-4-2020), Διαθέσιμο στο dw.com.

13

¹³ 13. Ειδικότερα για την διάσωση της αμερικανικής πετρελαιοβιομηχανίας βλ. Tim Daiss, *OPEC+ deal won't save Covid-19 crashed oil prices* (10-4-2020) Διαθέσιμο στο asiatictimes.com. Για τον αντίκτυπο της κρίσης στην ευρωπαϊκή αυτοκινητοβιομηχανία και τα σχέδια διάσωσης βλ. Sian Jones, *COVID-19 outbreak exacerbates European automotive industry woes* (20-3-2020), Διαθέσιμο στο ihsmarkit.com, ενώ για την διάσωση των αερομεταφορών βλ. Σε τρία χρόνια θα ανακάμψουν οι αεροπορικές, εφημ. Καθημερινή (30-5-2020).

14

¹⁴ 14. Κίνα προς ΗΠΑ: οι δασμοί δεν είναι όπλο (6-5-2020), εφημ. Ναυτεμπορική.

15

¹⁵ 15. Βλ. για παράδειγμα την στάση που τήρησε η Ιταλία για τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον τουρισμό-χρηματοδοτήσεις. Ενδεικτική των τριγμών αυτών είναι επίσης η διακηρυχθείσα διακοπή χρηματοδότησης του ΠΟΥ από τις ΗΠΑ καθώς και η αποχώρηση των ΗΠΑ από την Συνθήκη Open Skies. Βλ. σχετ. επ' αυτού David Sanger, *Trump will withdraw from Open Skies Arms Control Treaty* (21-5-2020), Διαθέσιμο στο nytimes.com

16

Στο αναδυόμενο αυτό περιβάλλον η μορφή έθνος-κράτος, είτε μέσω της πολιτικής είτε μέσω της οικονομικής της διάστασης, επιχειρεί να ηγεμονεύσει ξανά στο δημόσιο προσκήνιο, εθνικοποιώντας με κάθε δυνατό τρόπο τις εργατικές συνειδήσεις των προλετάρων. Η «συστρατεύση» ενάντια στον αόρατο εχθρό είναι μόνο η αρχή πριν από τις ποικίλες «συστρατεύσεις» πίσω από εθνικά σχέδια, στις οποίες η παγκόσμια εργατική τάξη θα κληθεί να συνταχθεί. Κι αν ο ιστορικός καπιταλισμός δεν θα μπορούσε να ακμάσει δίχως την πολιτική μορφή του έθνους-κράτους, η διαμορφώμενη νέα κατάσταση των «κλειστών συνόρων» σε συνδυασμό με τα μεγάλα κύματα μετανάστευσης που θα προκαλέσει εκ νέου η εξαθλίωση των εργατικών μαζών στις οικονομίες του παγκόσμιου Νότου, είναι βέβαιο ότι θα ανοίξει τον απαραίτητο εκείνο χώρο που χρειάζονται οι πρωτοκοσμικοί φασίστες για να λειτουργήσουν ξανά ως πέμπτη φάλαγγα των καπιταλιστικών σχεδίων περί εθνικοποίησης των προλεταριακών συνειδήσεων. Τέλος, το εθνικό Κράτος, λειτουργώντας ως συλλογικός διαιτητής των ενδοκαπιταλιστικών αντιθέσεων, είναι αυτό που θα ορίσει την μορφή της αναδιάρθρωσης της εκάστοτε εθνικής οικονομίας, υποδεικνύοντας ποιοι καπιταλιστικοί κλάδοι πρέπει να ωθηθούν στην πτώχευση και, στον αντίποδα, ποιοι πρέπει να ανακηρυχθούν «εθνικοί πρωταθλητές», λαμβάνοντας την κρατική στήριξη που τους αντιστοιχεί.

Ο κόσμος της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, έτσι όπως εγκαινιάστηκε πανηγυρικά μετά την εγκατάλειψη της συμφωνίας του Breton Woods το 1971, βρίσκεται σήμερα σε ένα οριακό σημείο καμπίς, μολονότι δείγματα αυτής της αποδιάρθρωσης ήταν εμφανή εδώ και αρκετά χρόνια. Κι αν η διάδοχη κατάσταση φαντάζει ολότελα αδιανόητη, όπως φάνηκε με τις εξελίξεις που ακολούθησαν το Brexit, τίποτα δεν μπορεί να εξασφαλίσει ότι το καπιταλιστικό αύριο θα παραμείνει ως έχει. Τίποτα πλην των ποικίλων περιορισμών που ολοένα και συχνότερα θα εμφανίζονται σε σημαντικά τμήματα της παγκόσμιας εργατικής τάξης, η οποία εν τω μεταξύ δεν θα πάψει να περιπλανάται, να ταξιδεύει και να μεταναστεύει, αναζητώντας τρόπους αξιοποίησης της εργατικής της δύναμης μέσα στους λαβυρίνθους των καπιταλιστικών αδιεξόδων.

ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ STATUS QUO

¹⁶ Βλ. σχετικά Joseph E. Stiglitz etc., How the economy will look after the coronavirus pandemic (15-4-2020), Διαθέσιμο στο foreignpolicy.com. Για την μετατόπιση από τις πρακτικές της κυκλοφορίας σε αυτές της ασφάλειας εντός αυστηρών εθνικών πλαισίων βλ. Alexander Jung, The beginning of deglobalisation (5-5-2020), Διαθέσιμο στο spiegel.de.

Αν κάτι ηχεί εκκωφαντικότερα από τις σειρήνες της κρατικής δημαγωγίας όλο αυτό το διάστημα, τούτο είναι η απουσία του αμερικανικού παράγοντα από το παγκόσμιο προσκήνιο, όπως τον γνωρίσαμε ιστορικά μετά τον ΒΠΠ: ηγεμονικό, «σταθεροποιητικό» και κυρίαρχο. Η φάρσα που επεφύλασσε η ιστορία στον υπερατλαντικό γίγαντα δίνοντας την 45^η προεδρία του σε έναν ανεκδιήγητο κλόουν, η πολιτική επιπολαιότητα με την οποία οι ΗΠΑ διαχειρίζονται τα παγκόσμιας εμβέλειας ανοιχτά ζητήματά τους και η αδυναμία τους να συσπειρώσουν γύρω από την πολιτική και στρατιωτική ισχύ τους ένα πειστικό αφήγημα για το μέλλον συντείνουν στην κατάφαση ενός και μόνο πράγματος: την οριστική παρακμή μιας τέως παγκόσμιας αυτοκρατορίας. Ζήτημα παραμένει για την ιστορία αν φεύγοντας από το τραπέζι οι ΗΠΑ, θα επιλέξουν να τραβήξουν και το τραπεζομάντηλο, ανατρέποντας βίαια και οδυνηρά τους παγκόσμιους συσχετισμούς ισχύος.

Στον αντίποδα της αμερικανικής παρακμής, ένας νέος ηγεμονικός πόλος παγκόσμιας ισχύος αναδύεται διαμέσου θηριωδών μεγεθών καπιταλιστικής ανάπτυξης με τις απαραίτητες «θεσμικές και πολιτειακές εγγυήσεις»¹⁷17 αλλά και μιας διεισδυτικής soft power εξωτερικής πολιτικής, η οποία ξεδιπλώθηκε σε όλο το μεγαλείο της με πρόσχημα το ξέσπασμα της πανδημίας. Από την εμπλούτιση του περίφημου «δρόμου του μεταξιού» με τις πρόσφατες υγειονομικές διαστάσεις¹⁸18, την απόκτηση νέων σημείων επιρροής σε Βαλκάνια¹⁹19 και Δυτική Αφρική μέχρι τον υπόγειο διπλωματικό πόλεμο που εξελίσσεται στην λεγόμενη «κούρσα του εμβολίου»²⁰20 για τον κορονοϊό, ο παλιός κόσμος αλλάζει ραγδαία και το επίκεντρό του μετατοπίζεται προς Ανατολάς, μολονότι κανείς δεν πρέπει να υποτιμάει τις παρηκμασμένες δυνάμεις.

ΣΥΝΟΨΙΖΟΝΤΑΣ

17

¹⁷ 17. Αποστροφή του λόγου που εκφώνησε ο Xi Jinping στο ετήσιο συνέδριο του ΚΚΚ στις 22-5-2020.

18

¹⁸ 18. Pepe Escobar, China rolls out the Health Silk Road (2-4-2020), Διαθέσιμο στο asiatimes.com

19

¹⁹ 19. Shaun Walker, Coronavirus diplomacy: how Russia, China and EU vie to win over Serbia (13-4-2020), Διαθέσιμο στο theguardian.com

20

²⁰ 20. Βλ. σχετ. David Sanger etc., Η γεωπολιτική διάσταση της κούρσας για το εμβόλιο (10-5-2020), εφημ. Καθημερινή.

Πρόκειται περί μιας πρωτοφανούς όξυνσης των ενδοκαπιταλιστικών αντιθέσεων, οι οποίες εντείνουν και πολλαπλασιάζουν τις μορφές των ανοιχτών αλλά και ακήρυχτων πολέμων σε βάρος της παγκόσμιας εργατικής τάξης. Ένας κόσμος όπως τον γνωρίσαμε αλλάζει ραγδαία μορφή. Ένας καινούργιος αναδύεται μέσα από την βία και την αδικία των κάθε λογής «καπιταλιστικών αναγκαιοτήτων». Τα αφεντικά απεργάζονται την διαιώνιση της εκμετάλλευσης μέσα από ένα δυστοπικό μέλλον που τα ίδια έχουν εξυφάνει για την ζωή. Η ιστορία έχει δείξει ότι δεν θα το πετύχουν ανεμπόδιστα. Κι αυτά τα «εμπόδια» είναι που δίνουν τελικά την μορφή του κόσμου. Ένα ερωτηματικό εδώ, ξανά, και μια άνω τελεία·